

Institut "Jožef Stefan", Ljubljana, Slovenija

GALERIJA
BOŽIDAR
JAKAC

MUZEJ
MODERNE
IN SODOBNE
UMETNOSTI

Vrbe ob Savinji, olje / platno, 56,5 cm × 71,5 cm, 1935

30. dnevi Jožefa Stefana, 21.–26. marec 2022

Galerija Instituta "Jožef Stefan"

ZORAN DIDEK

Izbor del iz zbirke Galerije Božidar Jakac Kostanjevica na Krki

Odprtje razstave bo
v ponedeljek, 21. marca 2022, **ob 15. uri** na Jamovi cesti 39 v Ljubljani.

Razstava bo odprta do 19. aprila 2022.

Barvni poet

Galerija Božidar Jakac – muzej moderne in sodobne umetnosti iz Kostanjevice na Krki se z eno od svojih likovnih zbirk že drugič zapored pridružuje slavnostnemu odprtju Dnevov Jožefa Stefana, ki so letos še posebej slovesni, saj praznujejo častitljivo 30. obletnico. Če smo lani z bratoma Kralj predstavili del naših zbirk, posvečenih ekspresionizmu, smo tokrat z Zoranom Didkom premaknili časovnico desetletje naprej, v polje barvnega realizma. Zoran Didek namreč spada v generacijo slovenskih študentov, ki so med obema svetovnima vojnama diplomirali na Akademiji za likovno umetnost v Zagrebu. Zagreb je bil med obema vojnama kulturno in izobraževalno središče z edino likovno akademijo v Kraljevini Jugoslaviji, ki jo je med letoma 1923 in 1944 vodil Ivan Meštrovič. Na njej so v tem času študirali številni umetniki iz celotne kraljevine, med njimi tudi skoraj sto slovenskih umetnic in umetnikov, poleg Didka še Zoran Mušič, Gabrijel Stupica, France Mihelič, Dore Klemenčič, France Gorše, Nikolaj Pirnat, Marij Pregelj, Maksim Sedej, Mira Pregelj, Frančišek Smerdu, Boris in Zdenko Kalin, Bara Remec ter številni drugi. Ti umetniki so pozneje tvorili tudi jedro profesorjev leta 1945 ustanovljene Akademije likovnih umetnosti v Ljubljani, med njimi od leta 1967 do upokojitve leta 1974 tudi Zoran Didek. Umetnost Zorana Didka je bila od samega začetka razpeta med empirično raziskovanje skozi slikarstvo ter teoretično znanstveno proučevanje in snovanje likovne teorije. To je združeval na svojih slikah in nepreglednem številu risb ter v neposrednem in strastnem prenosu znanja na mlajše rodove. To je počel s humanistično predanostjo ustvarjalnemu delu in poklicu, kot je nekoč sam zapisal in dodal, da je pomembno ves čas negovati

*Mati z otrokom, olje / platno,
100 cm × 80 cm, ok. 1937*

občutljivost za ustvarjalne, likovne probleme in vlagati napore za razločevanje bistva v svoji likovni izpovedi. To je počel na način, ki je zapisan kot Didkov moto v njegovi posthumno izdani knjigi: *Vsega se ne da naučiti – bistvo je prepuščeno ustvarjalni intuiciji*. Še iz študentskih časov ter pozneje iz obdobja poučevanja v Sarajevu, kjer se je družil z arhitektom Dušanom Grabrijanom, je bila njegova velika ljubezen arhitektura, katere del je implementiral v sodelovanju z bratom, gradbenim inženirjem Josipom Didkom, na mnogih industrijskih objektih po Sloveniji.

Pri izboru del za Galerijo IJS smo hoteli z nekaj akcenti predstaviti avtorjevo bogato umetniško pot in nazorno pokazati razliko med njegovim ustvarjanjem pred II. svetovno vojno, kjer njegovo slikarstvo temelji na »čistem slikarstvu« barve ali barvnem realizmu, ki sta ga celi generaciji študentov v Zagrebu predajala predvsem znamenita profesorja Vladimir Becić in Ljubo Babić, ter njegovo povojno fazo, ki ohranja temelje v barvnem realizmu, a z abstrahiranjem forme prestopa v geometrijsko slikarstvo. Po zelo uspešnem končanju študija z odliko leta 1933 je Didek prvo zaposlitev z dekretom dobil na otoku Krk. Tam je sicer nastalo malo oljnih slik, saj je na otoku slikal večina akvarele, pa vendar je tam naslikal delo *Hiša na soncu*, 1935 in isto poletje v Celju delo *Vrbe ob Savinji*, 1935, ki smo jo postavili kot uverturo v razstavo. Obe deli sta bili razstavljeni novembra 1936 v Jakopičevem paviljonu na *1. razstavi del mladih slovenskih slikarjev in kiparjev*, kjer se je Didek predstavil s štirimi slikami. Umetnostni kritik Rajko Ložar je ob tej priložnosti v časopisu Slovenec zapisal, da »*Didkova dela razodevajo talentiranega in močno impulzivnega slikarja*« in da so

»Vrbe, izvedene pod rahlim vplivom profesorja Vladimirja Becića, z izjemnim slikarskim občutenjem barv«.

Če so krajine iz tega obdobja še naslikane v precej klasični maniri pejzaža, v večinoma rjavo-zeleni barvni tonaliteti in s konturo zamejenimi predmetnimi robovi, z vrkami v ospredju in gradnjo slikarskega polja z reko, čolni in silhueto hribovja v ozadju horizonta, je za *Portret grabljice (Mirca)*, 1937, ki jo lahko vidimo na tej razstavi, že značilna ploskovitost. Na sliki je figura ujeta pri počitku, z roko ležerno naslonjena preko grabelj, z zamišljenim in zaskrbljenim pogledom. Čeprav gre za žanrsko upodobitev kmečkega opravila, je ozadje figure ploskovno zaprto in grajeno zgolj z barvno tonaliteto rjavih in zelenih tonov. Slike, nastale okrog leta 1939, ko se je iz Krka vrnil v Zagreb in se, tik pred ponovno premestitvijo v Sarajevo, pripravljaj na svojo prvo večjo razstavo v celjskem domu v Celju (skupaj z Doretom Klemenčičem in Gabrielom Stupico), izpričujejo spremembo v barvni lestvici in načinu slikanja. Atmosfera prostora, ki jo zasledimo na sliki *Pokrajina*, 1939, je ponazorjena s štimungo trepetanja sončnih žarkov na levi strani slike in senčnimi predeli krošenj na desni, barvna paleta pa je usmerjena v izrazito zelene odenke.

Tem delom smo nasproti postavili nekaj povojnih del, ki povzemajo Didkove slogovne in raziskovalne težnje. Tu lahko vidimo zanj značilne motive, kot so krajina, portret, tihožitje in žanrske figuralne kompozicije, kot je denimo delo *V zidanici*, 1958, ki je reducirana v barvni modulaciji temnih tonov in naznačeni deformaciji oblik. Iz več zornih kotov pomenljivo je tudi delo *V ateljeju*, ki nazorno kaže na Didkove interpretacije ali citiranja znanih umetniških del, ki so posledica njegove bogate teoretične podlage in večnega raziskovanja.

Zoran Didek je bil znan tudi kot bravurozen risar. Risal je po katerikoli podlagi, s čimer koli, kar mu je prišlo pod roko. Izjemne mojstrovine so nastale znotraj pedagoškega procesa, s kredo na šolski tabli, ki so jih po pričevanjih med odmori hodili občudovat tudi drugi profesorji. Te risbe na tabli simbolno nakazujejo še eno Didkovo lastnost – večno iskanje slikarske rešitve. Ko je po lastni presoji do nje prišel, je sliko ali risbo zaključil. Na razstavi lahko v različnih, zanj značilnih ciklih, od krajine, internacije in sedmine do avtoportreta, obiskovalci občudujejo njegovo virtuosno potezo. Didek se je v risbi zelo pogosto upodabljal, vendar, kot lahko vidimo tudi na razstavljenem *Avtoportretu*, nikoli zgolj formalno deskriptivno, temveč vedno izrazito značajska.

V internacijo, gvaš / papir, 73 cm × 100 cm, ni dat.

Za postavitev v zgornjem delu razstavišča smo namenili Didkovo povojno lirično upodabljanje dolenske pokrajine, v kateri je v jeseni življenja našel zavetje, mir in identiteto. Upodabljanje krajine lahko spremljamo skozi vso njegovo ustvarjalno dobo. V njej je po napotkih profesorja Ljuba Babića iskal njen karakter in njeno barvo, njeno čistost in nepotvorjenost. S kontrasti svetlobe in sence in ploskovno, dvodimenzionalno geometrizacijo je postopoma prehajal v njeno abstrahiranje. Pri tem je reduciral barvno paletu in to nadomestil s tonskim slikanjem ali pa je strukturo slikarskega polja modeliral z monohromnimi ploskvami temno svetlega kontrasta in s kristaliziranimi formami trepetanja sončnega odbleska od reke. Sinteza tega sta po njegovem doživetje in red, tisti pejzaži, ki imajo to v sebi, so dobri, drugi ne, je še dejal v enem od intervjujev ob prejeti Prešernovi nagradi.

Goran Milovanović

Pokrajina ob Krki, olje / platno, 126 cm × 152 cm, 1975

Zoran Didek (1910–1975)

Rodil se je 11. junija 1910 v Ljubljani očetu Rudolfu, po rodu Čehu, in mami Ani Stritar iz Podbočja pri Kostanjevici na Krki. Leta 1928 se je vpisal na Kraljevo akademijo za umjetnost i umjetni obrt v Zagrebu. Diplomiral je leta 1933 z odliko. Prvič je razstavljal na skupinski razstavi v Mariboru (Razstava moderne slovenske umetnosti). Od leta 1934 do leta 1938 je bil zaposlen kot suplent risanja na gimnaziji na otoku Krku, leta 1938 so ga prestavili v Zagreb, leta 1940 pa v Sarajevo. S Klubom neodvisnih slovenskih likovnih umetnikov je razstavljal v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani (1937) in v Umjetničkom paviljonu v Zagrebu (1940). Leta 1945 se je vrnil v Slovenijo, leta 1946 pa na povabilo dr. Staneta Mikuža in akad. slikarja Mirka Šubica prišel v Ljubljano kot profesor novoustanovljene Šole za umetno obrt, kjer je uvedel predmet likovna teorija. Bil je med ustanovitelji Umetniške zadruge in Zveze likovnih umetnikov Jugoslavije ter Društva likovnih oblikovalcev Slovenije. Leta

1955 je s trimesečno štipendijo odpotoval v Pariz. Leto pozneje je na Pedagoški akademiji v Ljubljani začel predavati slikarstvo in likovno teorijo. Leta 1962 je prejel Trdinovo nagrado za likovne stvaritve z dolensko motiviko. Leta 1965 je bil izvoljen za predsednika DSLU. Od leta 1966 je bil honorarno zaposlen na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1967 postal redni profesor. Leta 1966 je z odmevnim referatom sodeloval na kongresu INSE-a (International Society of Education through Art) v Pragi ter ostal redni sodelavec organizacije. Leta 1970 mu je Zveza mladine Slovenije podelila zlato značko za mentorsko delo z mladimi. Leta 1973 mu je Zveza društev likovnih umetnikov Jugoslavije ob 25-letnici podelila srebrno plaketo. Leta 1974 se je upokojil, leta 1975 pa je prejel Prešernovo nagrado. Jeseni istega leta je bil zaradi srčnih težav sprejet v bolnišnico, kjer je 27. oktobra umrl. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.